

Stockholm kommun

kommunstyrelsen@stockholm.se

Bredängsskolan

terhi.bisander@stockholm.se

Återkoppling

efter kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisning
på Bredängsskolan

Inledning

I denna skriftliga återkoppling presenteras de enkätresultat och utvecklingsområden som Skolinspektionen bedömer är relevanta för Bredängsskolan arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Denna återkoppling syftar till att vara ett stöd för hur skolan kan utveckla sitt arbete vad gäller rektorns styrning och undervisningens genomförande.

Ett flertal bestämmelser i skollagen relaterar till sex- och samlevnadsundervisningen, till exempel syftet med utbildningen (1 kap. 4 § och 5 §), ledningen av utbildning (2 kap. 9 §), reglerna om systematiskt kvalitetsarbete (4 kap.), kompetensutvecklingsbestämmelsen (2 kap. 34 §) och elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete (2 kap. 25 §). Dessutom har rektorn enligt läroplanerna ett särskilt ansvar för sex och samlevnad som ämnesövergripande kunskapsområde SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.8.

Återkopplingen grundar sig på en webbenkät till rektor och lärare samt ett verksamhetsbesök där Skolinspektionen genomförde dokumentstudier och intervjuer med rektor, lärare, elevhälsans personal och elever i årskurs 5-9 på Bredängsskolans grundskola. Intervjuerna genomfördes den 26-27 oktober 2017 av undervisningsråd Marita Bergman och utredare Anette Hamerslag.

Fakta om Bredängsskolan

Bredängsskolan är en F-9 grundskola som startades 2013 och är belägen i Stockholms kommun. Rektor som leder grundskolan är också rektor över den närliggande grundskolan Bredängsskolan med 550 elever. Grundskolan har 22 elever i årskurserna 1-9. Skolans verksamhet är inriktad mot elever med autism. 75 procent av eleverna läser enligt grundskolans ämnesområdesplan. Vid skolan finns fyra pedagoger och 13 assistenter. Skolans elevhälsa består av skolsköterska (nyanställd från augusti), skolkurator och skolpsykolog (nyanställd från augusti).

Enkätresultat

Nedan sammanfattas Bredängsskolans enkätresultat och jämförs med resultaten från den bredare kartläggningen av sex- och samlevnadsundervisningen på 450 slumpmässigt utvalda grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor.

På Bredängsskolan	Kartläggningens resultat
dokumenterar skolan inte sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen	42 % dokumenterar
har skolan kartlagt vem som gör vad i sex- och samlevnadsundervisningen	36 % anger detta
har skolan inte satt upp mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen	25 % sätter upp mål
används elevhälsan i planering av sex- och samlevnadsundervisningen	59 % anger detta
används elevhälsan i genomförande av specifika sex- och samlevnadslektioner	45 % anger detta
används elevhälsan inte i lärarnas kompetensförsörjning kring sex och samlevnad	45 % använder
bedömer 4 % av lärarna att avsatt tid för samverkan räcker i hög utsträckning	24 % anger detta
samtalar 57 % av lärarna med andra lärare om erfarenheter av sex- och samlevnadsundervisningen	62 % anger detta
har lärarnas kompetens inom sex och samlevnad inte följts upp	22 % har följt upp
har lärarna erbjudits kompetensutveckling inom sex och samlevnad	39 % anger detta
anger rektorn att skolan har lärare som är utbildade i hbtq-frågor	58 % anger detta
arbetar 44 % av lärarna med hbtq-frågor i sitt/sina ämnen	36 % anger detta
låter 35 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads innehåll i hög utsträckning	35 % anger detta
låter 9 % av lärarna eleverna påverka sex och samlevnads arbetsmetoder i hög utsträckning	27 % anger detta
låter 30 % av lärarna eleverna tycka till om sex- och samlevnadsundervisningen i hög utsträckning	45 % anger detta
bedömer rektorn att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet på denna skola inte är hög	51 % bedömer den hög
bedömer 39 % av lärarna att sex- och samlevnadsundervisningens kvalitet är hög	52 % anger detta

Resultaten i tabellen baseras på svar från 300 skolor av 450 slumpmässigt utvalda skolor (67 %) när det gäller rektorsenkäten och svar från 3982 lärare av 8084 registrerade lärare (49 %). Resultaten för Bredängsskolan baseras på svar från rektorn i rektorsenkäten och svar från 23 av 40 registrerade lärare (58 %) i läraresenkäten.

Bredängsskolans arbete med sex- och samlevnadsundervisning

Rektorns ansvar för att skolans sex- och samlevnadsundervisning är av god kvalitet

Bredängsskolan har inga skolövergripande mål för sitt arbete med sex- och samlevnadsundervisningen. Grundsärskolan och grundskolan har en gemensam plan för likabehandling där skolans diskrimineringsgrunder är formulerade. En sådan diskrimineringsgrund är exempelvis kön, könsidentitet och könsöverskridande uttryck. Under varje diskrimineringsgrund finns mål, uppföljning och aktiviteter beskrivna. Pedagoger och elevhälsan har detta läsår beslutat att jobba extra med temat könsroller och flickornas självkänsla. De mål som följs upp är individuella mål för varje elev och uppföljningar sker av lärare och assistenter när ett arbetsområde för en elev har avslutats. Vid uppföljningarna deltar även rektorn två gånger varje termin. Rektorn anser att uppföljning av sex- och samlevnadsundervisningen kan utvecklas.

Det framkommer av intervjuer med rektor och lärarna att personalens kompetens för att undervisa om sex och samlevnad följs upp vid medarbetarsamtal. Skolsköterskans kompetensbehov följs upp av stadsdelsförvaltningen. Lärarna berättar att de för närvarande inte har behov av kompetensutveckling inom området sex och samlevnad och det framkommer också att det oftast ligger på dem själva att föra fram behov av kompetensutveckling till rektorn. Vid intervju med rektorn framkommer att inga specifika fortbildningsinsatser inom sex och samlevnad har skett under de senaste åren.

Pedagoger och assistenter träffas regelbundet för att planera sin undervisning eller gemensamma aktiviteter då även undervisning i sex och samlevnad kan ingå. Varannan vecka, under en timme, finns det gemensam mötestid, där rektorn, pedagoger, assistenter och skolans elevhälsa deltar. Lärare uttrycker att det är svårt att hitta tid för samverkan och erfarenhetsutbyte eftersom eleverna behöver så mycket hjälp och stöd. För närvarande finns det tid en gång i månaden under två timmar för pedagogerna att samverka kring planering och utvärdering av verksamheten. Lärarna anger att ungdomsmottagningen deltar i undervisning om sex och samlevnad.

Det framkommer vid intervju med elevhälsans personal att deras uppdrag främst är att arbeta förebyggande och främjande gentemot elever och personal. Elevhälsan medverkar i sex- och samlevnadsundervisningen genom hälsosamtal i årskurserna 4 och 8 (skolsköterska), organisering av besök av ungdomsmottagningen (skolkuratorn) och handledning gentemot pedagoger och assistenter (skolpsykolog). Skolkuratorn ingår även i skolans likabehandlingsgrupp som har till uppgift att initiera aktiviteter som motverkar diskriminering som bland annat rör sexuell läggning. Representanterna i elevhälsan uppger att de har en viktig uppgift att bevaka att eleverna i grundsärskolan får samma information som rör området sex och samlevnad som övriga elever i grundskolan.

Elevernas möjligheter att utveckla kunskaper inom hela det område som rymms inom begreppet sex och samlevnad

Vid Bredängsskolan integreras undervisningen i sex och samlevnad i ämnen eller ämnesområden, beroende på om eleven läser inriktning särskola eller träningsskola. Lärare ger exempel som i ämnet idrott och hälsa där läraren tar upp normer och kroppsmedvetenhet. Vidare arbetar eleverna med könsroller i reklam i ämnet svenska. För ett större antal av eleverna på grundsär- och träningsskolan tas frågor som rör sex och samlevnad upp i samband med en konkret situation.

Eleverna som är mottagna i grundsärskolan deltar vid några av grundskolans temadagar. Ett sådant exempel är skolans "*Likabehandlingsdag*" då eleverna integreras med elever i grundskolan i aktiviteter som syftar till respekt och tolerans för varandras olikheter.

Undervisningen i sex och samlevnad fokuseras i stor utsträckning på den egna kroppen och gränssättning för vilka normer som gäller i samhället, både när det gäller elevernas beteende och samhällets beteende gentemot eleverna. Det kan handla exempelvis om duschning efter en idrottslektion eller vid toalettbesök. Lärarna uppger också att de lär eleverna vad som är acceptabelt eller inte i samhället och att de lär eleverna "att min kropp är min". Lärarna uttrycker att det är svårt att balansera ett främjande perspektiv som exempelvis lust med riskerna som eleverna ska undvika som exempelvis oönskade graviditeter eller, då det handlar om en elevgrupp som är sårbar och att det kan finnas en risk för utnyttjande. Därför anser pedagogerna att det är viktigt att arbeta med kropps kontroll, gränssättning och personlig integritet.

Progressionen för undervisningen i sex och samlevnad är, enligt lärare, helt individualiserad och följer elevens utvecklingsnivå. Det finns även progression i de olika ämnena; att man går från det konkreta till det mer abstrakta. I undervisningen i sex och samlevnad handlar det, enligt lärarna, om att börja med kroppsdelar och fortsätta med mera komplexa teman som hur barn blir till. I de samhällsvetenskapliga ämnena eller i engelska kan det handla om att lärarna tar upp könsroller i samband med att eleverna arbetar med olika länder.

Av intervjuer med lärare framkommer att det finns en osäkerhet kring hur de kan bedriva en inkluderande och normkritisk sex- och samlevnadsundervisning. Utöver att ta upp olika slags familjer i undervisningen kan lärarna inte ge konkreta exempel på hur de jobbar med normer angående sex och samlevnad. Frågor som rör samhällsnormer, exempelvis beteenden gentemot varandra tas däremot ofta upp i undervisningen om sex och samlevnad. En fundering som framkommer vid intervju med lärare är att det i samhället inte talas om förekomsten av homosexualitet bland elever med utvecklingsstörning.

Metoder och arbetssätt är helt individualiserade efter elevens förutsättningar och utvecklingsnivå. Lärare berättar om att de flesta elever behöver hög konkretion i undervisningen med bildstöd och att lärarna "fångar frågor" när de uppstår i direkta situationer. Lärarna nämner även att de använder ett nätbaserat material som handlar om kroppen, känslor och relationer.

Det framkommer i intervjuerna med lärare att eleverna kan påverka innehållet i undervisningen om sex och samlevnad i stor utsträckning eftersom undervisningen är individualiserad och att den planeras efter elevernas behov och "dagsform".

Utvecklingsområden

I syfte att höja skolans kvalitet i sex- och samlevnadsundervisningen behöver ett utvecklingsarbete genomföras inom följande prioriterade områden:

- Rektorn och lärare behöver utveckla den systematiska uppföljningen av sex- och samlevnadsundervisningen. Detta omfattar framtagandet av mål för arbetet med sex- och samlevnadsundervisningen, uppföljning och utvärdering samt utarbetande av åtgärder för att utveckla sex- och samlevnadsundervisningen utifrån utvärderingens resultat.
- Rektorn behöver följa upp att personalen har den kompetens, till exempel i hbtq-frågor, och att de erbjuds möjligheter till den kompetensutveckling, som krävs för att undervisa om sex och samlevnad.

Utifrån vad som har framkommit i granskningen av Bredängsskolans arbete med sex- och samlevnadsundervisningen kommer ingen uppföljning att genomföras.

Information om granskningen

Skolinspektionen genomför under hösten 2017 en kvalitetsgranskning av sex- och samlevnadsundervisningen i grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Syftet med granskningen är att undersöka om elever får en undervisning i sex och samlevnad av god kvalitet. För att ta ställning till det undersöker granskningen dels hur rektor genom sin styrning skapar förutsättningar för en god undervisning i sex och samlevnad, dels sex- och samlevnadsundervisningens innehåll och genomförande. Kvalitetsgranskningen kombinerar en bredare kartläggning i form av en enkätstudie av 450 skolor med en närmare granskning av 28 skolor inom aktuella skolformer. Granskningens slutrapport kommer att publiceras våren 2018.

I bedömningen har även utredare Anette Hamerslag deltagit.

På Skolinspektionens vägnar

Gabriel Brandström

Enhetschef

Marita Bergman

Undervisningsråd